

MAPPING MEMORIES

Bundeszentrale für
politische Bildung

**Міжнародна конференція
Київ, 30 вересня – 2 жовтня 2016**

**Суперечливі спогади про складне минуле.
Східна Європа крізь призму історичних подій ХХ століття**

19 вересня 1941 р. війська німецького Вермахту увійшли в Київ. Менш ніж через два тижні після початку окупації, 29 та 30 вересня 1941 р., підрозділи СС та СД спільно із локальною міліцією розстріляли 33 771 київського єврея у розташованому на околиці міста Бабиному Яру. Протягом наступних місяців там було вбито більше ніж сто тисяч людей, серед яких були роми, радянські військовополонені, комуністи та українські активісти.

Бабин Яр – це центральне місце спогадів про Голокост у Східній Європі та нацистську політику переслідування і масового знищення на основі расової приналежності. У зв'язку з 75-ю річницею кривавих подій у Бабиному Яру Федеральний центр політичної освіти разом з Українським центром вивчення історії Голокосту та іншими українськими партнерами організує міжнародну спеціалізовану конференцію «Суперечливі спогади про складне минуле. Східна Європа крізь призму історичних подій ХХ століття». Конференція відбудеться у Києві з 30 вересня по 2 жовтня 2016 р.

Пакт Гітлера-Сталіна від 23 серпня 1939 р., окупація Польщі німецькими та радянськими військами, яка розпочалась лише кілька тижнів потому, радянська окупація Балтійських держав у 1940 р., напад Третього Рейху на Радянський Союз у 1941 р., окупаційний терор, багатомільйонні втрати серед солдатів та цивільного населення, а також колабораціонізм місцевого населення з нацистським режимом – усе це надзвичайно актуальні, суперечливі та складні теми, які і сьогодні ділять суспільство та представників політичних кіл у країнах Центральної та Східної Європи.

Конференція розглядатиме питання віктимізації та відповідальності, висвітлюватиме конкуруючі історичні наративи у мистецтві та культурі, а також вплив діаспори на прояви історичної пам'яті у постсоціалістичних країнах.

На конференції мова йтиме також про взаємний вплив дискурсів історичної пам'яті на політичні рішення на рівні місцевої та міжнародної політики, а також про те, як можна використати транснаціональні дослідження історичної пам'яті та геноциду для критичного опрацювання минулого у Східній Європі. Ще однією метою конференції є розробка адекватних стратегій, за допомогою яких можна привернути увагу молодого покоління до цієї тематики.

ПРОГРАМА

П'ятниця, 30.09.2016

- 14.00 Реєстрація. Кава та легкі закуски
Місце реєстрації: лоббі конференц-залу
- 16.30 Вітальне слово модераторів: **Деміян фон Остен** (АРД, Німеччина) та **Олеся Островська-Люта** (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», Україна)
Місце: Конференц-зал
- Вітальне слово організаторів
Томас Крюгер (Федеральний центр політичної освіти, Німеччина)
Анатолій Подольський (Український центр вивчення історії Голокосту, Україна)
Йозеф Зісельс (Асоціація єврейських організацій України, Світовий Єврейський Конгрес, Україна)
- 17.00 Вступна розмова
Міхаель Райфенштуель (Міністерство закордонних справ Німеччини) та
Олеся Островська-Люта (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», Україна)
- 17.30 Ключова доповідь та дискусія
«Сад забудькуватості. Європейська політика пам'яті сьогодні»
Тимоті Снайдер (Єльський університет, США)
Модератор: **Кароліне Горнштайн-Томіч** (Федеральний центр політичної освіти, Німеччина)
- 19.00 Прийом. Місце: зал «Слов'янський» та зал «Печерськ»
- 20.00 Концерт **Мар'яни Садовської та Крістіана Томе**
Програма «Весна» - An Acoustic east-western Roadmovie
«Весна» - це спільний проект Мар'яни Садовської та Крістіана Томе, ударника з міста Кьольн. Дует існує з червня 2012 року та працює над синтезом старовинних українських народних пісень та сучасних електроакустичних ефектів. Цей проект - це акустичне східно-західне роуд-муві, в якому зустрічаються поезія та мелодії різних культур.
Місце: Конференц-зал

Субота, 01.10.2016

- 09.00-09.30 Вступ до програми
Місце: Конференц-зал
- 09.30-12.00 **Тематичні екскурсії по Києву**

Експерсія у Бабин Яр у супроводі Анатолія Подольського (UCHS, Ukraine)

29 та 30 вересня 1941 року у Бабиному Яру підрозділами Айнзацгрупи С та їхніми помічниками було вбито 33.771 єврея, тіла розстріляних присипали землею у масовій могилі. Протягом наступних років німецька окупаційна влада продовжувала масові розстріли на цьому місці. Тут було вбито близько ста тисяч людей, представників різних національностей. Головні теми експерсії: історичні події у Бабиному Яру під час та після війни, опрацювання трагедії в Бабиному Яру в сьогднішій Україні.

Справа Менделя Бейліса. Експерсію ведуть Дмитро Левицький та Пьотр Арм'яновскі

У 1911-1913 рр. у Києві відбувався судовий процес проти приказчика київського цегельного заводу Менделя Бейліса. Його звинуватили у вбивстві християнського хлопчика Андрія Ющинського з ритуальною метою. Незважаючи на висновки експертизи та думку слідчих, які вважали це обвинувачення абсурдним, ціла низка впливових політиків у Російській імперії підтримувала його. Під час експерсії-перформенсу Подолом - стародавнім районом міста - ми спробуємо знайти сліди цієї справи і подивитися, яке місце вона займає в сьогднішньому контексті міста Києва.

Автобусна експерсія по місту

Місто Київ має довгу та багату історію, сліди якої ще й сьогдні можна знайти на вулицях міста. Експерсія розпочинається на Подолі - колишньому торговому центрі - який сьогдні є важливим культурним та освітнім центром міста. Наступна зупинка - Липки, історична місцевість у Печерському районі міста - блискача архітектура якої свідчить про аристократичне минуле. У програмі експерсії - огляд Михайлівського собору, клейноду серед київських храмів, в якому зберігаються мощі св. Варвари.

Єврейський Київ

Історія єврейської громади Києва невіддільна від історії міста і сягає ще дохристиянських часів, коли на цих теренах існувала Київська Русь. Євреї впливали на розвиток міста у різних сферах. Під час експерсії ми оглянемо місця, які нагадують про роль єврейської громади. У місті діяли численні синагоги, єврейські школи та вищі учбові заклади. У Києві народилися Гольда Меїр та Ефраїм Катцир, які згодом стали провідними ізраїльськими політиками. У Києві жив та працював письменник Шолом-Алейхем та навчався Ісаак Бабель. Єврейські меценати відіграли вирішальну роль у заснуванні Бесарабського ринку та долучилися до відкриття цілого ряду факультетів Київського Політехнічного Інституту.

«Все, що ви хотіли знати про Майдан, але не наважувалися запитати про це українців»

Екскурсію веде Василь Черепанин (Центр візуальної культури в Києві / Національний університет Києво-Могилянська Академія, Україна)

Під час екскурсії Майданом будуть висвітлені містобудівні, візуальні, ідеологічні та політичні аспекти народного повстання, яке відбулося тут у 2013-2014 роках. Щоб заакцентувати на європейському значенні цих подій, однією з центральних тем стане діяльність суспільних інституцій в умовах війни та військової окупації, які настали після Майдану. Ще одна тема - взаємозв'язок між символічним та фактичним насильством і їх вплив на політичні процеси в українському суспільстві.

Меморіальний комплекс «Національний музей історії України у Другій світовій війні»

Постійна експозиція меморіального комплексу налічує більш ніж 17 тисяч експонатів, які стосуються переважно України в часи Другої світової війни. Проте ці події неможливо представити як окремі явища національної історії. Більше 60% дивізій Вермахту та 50% військових угруповань Червоної Армії брали участь у бойових діях на українській території. Кожний п'ятий солдат Червоної Армії був з України. Ця екскурсія показує офіційну інтерпретацію Другої Світової війни в Україні. В ході екскурсії буде можливість оглянути спеціальну виставку до 75-ліття кривавих подій в Бабиному Яру.

12.00-13.30

Обід: зал «Слов'янський» та зал «Печерський»

13.30-15.00

Секція № 1: Концепції спогадів про історичне минуле

Які теоретичні концепції та поняття формують сьогодні науковий дискурс спогадів про історичне минуле? Як можуть виглядати стратегії спогадів про історичне минуле у країнах, що переживають процес трансформації? Як в таких країнах, як Україна, співіснують нашарування спогадів та паралельна пам'ять про травматичні події ХХ століття і про Майдан? Як суспільство в період трансформації може сформувати дискурс спогадів, який буде сприйнятий майбутніми поколіннями? Хто є носієм пам'яті, якщо інститути держави не є легітимними творцями дискурсу? Як конструкції спогадів впливають на суспільне виключення чи включення? Як молодші покоління згадують минуле і яке значення для них мають ці спогади?

Корнелія Кончал (Ерфуртський університет, Німеччина)

Марія Малксо (Кентський університет, Велика Британія)

Тетяна Журженко (Інститут гуманітарних досліджень, Австрія)

Модератор: **Барбара Тьорнквіст-Плева** (університет міста Лунд, Швеція)

Місце: Конференц-зал

15.00-16.30

Секції № 2 та № 3 відбуваються паралельно

Секція № 2: «Війна спогадів» у країнах перехідного періоду

Як проявляються різні концепції спогадів у країнах перехідного періоду? Як можна опрацювати складний радянський спадок в умовах багатоетнічності, не вдаючись до глорифікації чи криміналізації? Хто є носіями та учасниками процесу спогадів на теренах постсоціалістичних країн? Як відбувається узгодження конкуруючих наративів між різними учасниками процесу спогадів і як це впливає на громадськість? Чи можлива консолідація різних наративів?

Анна Колін-Лебєдєв (Університет École des Hautes Études en Sciences Sociales, Франція)

Олеся Хромейчук (Університет East Anglia, Велика Британія)

Вольфганг Темплін (Письменник, видавець, Німеччина)

Сергій Єкельчик (Університет Вікторії / Association for Ukrainian Studies, Канада)

Модератор: **Йохен Гельбек** (університет Ратгерс, США)

Місце: Конференц-зал

Секція № 3: Спогади в епоху цифрових технологій

Які форми цифрових спогадів існують у наш час? Чи можуть цифрові ЗМІ та інструменти візуалізації глобальної мережі вплинути на чутливість наступних поколінь до історичних подій? Чи з огляду на блискавичне поширення інформації у цифрових ЗМІ існує небезпека появи просторів для спогадів, які слугуватимуть пропаганді та бездумно транспортуватимуть однібічні картини минулого? Які педагогічні та інтерактивні матеріали надаються для утвердження «європейської історичної пам'яті» та гуманістичних цінностей?

Юрген Грім (Віденський університет, Австрія)

Едвард Серотта (CENTROPA, Австрія)

Галіна Зверєва (Російський державний гуманітарний університет, Росія)

Модератор: **Флоріан Кюрер-Вілах** (Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана, Німеччина)

Місце: зал «Предслава»

16.30-17.00

Перерва на каву в лоббі конференц-залу

17.00-18.30

Секції № 4 та № 5 відбуваються паралельно

Секція № 4: Актуальність Голокосту

Яке значення Голокосту в культурі пам'яті на теренах Східної Європи? Яку роль він виконує в ході глобалізації: універсального коду спогадів чи історичного імперативу? Як сьогодні згадують Голокост в Україні та в інших країнах на Сході Європи та як можна класифікувати ці спогади? Чи так зване «національне» ще слугує системою координат для спогадів про Голокост?

Ігор Щупак («Ткума», Український інститут вивчення Голокосту / Музей єврейської історії та Голокосту в Україні, Україна)

Даріуш Стола (Музей історії польських євреїв, Польська Академія наук, Польща)

Натан Снайдер (Academic College of Tel-Aviv-Yaffo, Ізраїль)

Модератор: **Кармен Шайде** (Університет м. Санкт-Галлен, Швейцарія)

Місце: Конференц-зал

Секція № 5: Спогади у фільмах та літературних творах

Як проявляються історичні спогади у таких культурних формах як фільм та художня література? Чим відрізняються фіктивні форми історичних спогадів від нефіктивних? Яку роль вони беруть на себе в різних регіонах Центральної та Східної Європи? Чи мають вони потенціал міжкультурних посередників історичних спогадів? Як вони впливають на суспільство?

Сергій Буковський (Кінорежисер, Україна)

Катя Петровська (Письменниця, Німеччина)

Модератор: **Зааль Андронікашвілі**, Центр літературних та культурних досліджень, Берлін, Німеччина)

Місце: зал «Предслава»

18.30-20.00

Вечеря: зал «Слов'янський» та зал «Печерськ»

20.30

«Візит привидів»

Виставка у Центрі візуальної культури (Київ)

Куратор: **Катерина Міщенко**, Україна

Мета цієї виставки – визначити місце різних форм історичних спогадів в урбаністичному просторі та інтегрувати їх в українську дійсність. Місто Київ є канвою, тлом для формування спогадів, де перетинаються та взаємодіють суперечливі концепції спогадів. У центрі цієї виставки стоїть питання про те, як трактують міський простір та як він міняється, коли його покидають внаслідок політичних, економічних чи соціальних причин. Як змінюється місто після таких кривавих подій, як масове вбивство у Бабиному Яру? Яким чином їх згадують та який вплив вони мають на урбаністичний простір? Як вони пов'язані із методами дискримінації та травмами, які намагається подолати сучасне українське суспільство? І що відбувається, коли ідеологія щезає з міського простору? Чим є прискорений демонтаж пам'ятників: способом подолання психологічної травми чи радше проявом іконоборчої політики пошуку заміни?

Відкриття за участі

Катаріни Кьолер (мисткиня, Німеччина)

Сандри Шуберт (мисткиня, Німеччина)

Вольфганга Шверцлера (митець, Німеччина)

Миколи Рідного (митець, Україна)

Неділя, 02.10.2016

9.00-10.00

Презентація проектів

Будуть представлені вибрані проекти з різних країн Європи, які займаються сферою історичної пам'яті. Це добра нагода, щоб нав'язати безпосередній контакт з керівниками проектів, познайомитися з новими ідеями у цій тематиці та новими новими формами презентації та стати частиною мережі «Картографія спогадів».

Місце: зал «Предслава»

10.00-11.30

Секції № 6 та № 7 відбуваються паралельно

Секція № 6: Історична пам'ять та вимушена міграція

Вимушена міграція у вигляді етнічної чистки, вигнання, втеча, переселення або обмін населенням – все це накладало свій відбиток на Східну Європу впродовж усього ХХ століття. Як спогади про міграцію, про індивідуальний, сімейний і колективний досвід та пережиті події поширюються у різних ЗМІ? Як мігранти представляють історичні спогади та хто є учасниками процесу спогадів? Як відбувається формування історичної пам'яті у колах діаспори? Який вплив та яке значення вона має для «країни еміграції» та для суспільства на «батьківщині»?

Дмитро Мешков (Університет Гайнріха Гайне, Дюссельдорф, Німеччина)

Міхаель Шварц (Інститут сучасної історії, Мюнхен-Берлін, Німеччина)

Міхаїл Тяглий (Український центр вивчення історії Голокосту, Україна)

Модератор: **Наталія Гуменюк** (Громадське телебачення, Україна)

Місце: Конференц-зал

Секція № 7: Просторові рамки та протагоністи історичної пам'яті

Хто виступає творцями та учасниками процесу спогадів у країнах Східної та Центральної Європи? Як виявляють себе історичні спогади на інституційному рівні у різних країнах? Які є майданчики для колективних спогадів та хто їх відвідує? Якими постають історичні спогади у громадському просторі? Які альтернативні форми культури створюють так звані «ландшафти історичної пам'яті»? Якими є стосунки між офіційними та неформальними учасниками процесу історичних спогадів у Центральній та Східній Європі?

Неллі Бекус (Ексетерський університет, Велика Британія)

Віллем Блекер (University College London, Велика Британія)

Штефан Трьобст (Ляйпцігський університет, Німеччина)

Модератор: **Василь Черепанин** (Центр візуальної культури в Києві / Національний університет Києво-Могилянська Академія, Україна)

Місце: зал «Предслава»

11.30-12.00

Перерва на каву: зал «Слов'янський» та зал «Печерськ»

12.00-13.30

**Заклучна дискусія. Міжкультурні історичні спогади в Європі.
Виклики на майбутнє**

Чи можлива в Європі транскордонна культура у сфері історичної пам'яті? Як можна включити різні національні концепції пам'яті до спільноєвропейської політики у сфері історичної пам'яті? Які існують міжнаціональні майданчики та яку позицію стосовно сфери історичної пам'яті займають такі панєвропейські організації, як Рада Європи, ОБСЄ та ЄС?

Георгій Касьянов (Національна Академія наук, Україна)

Томас Крюгер (Федеральний центр політичної освіти, Німеччина)

Іріна Щербакова Російський державний гуманітарний університет,
Росія

Йозеф Зісельс (Голова Асоціації єврейських організацій України,
член Світового Єврейського Конгресу)

Модератор: **Дем'ян фон Остен** (АРД, Німеччина)

Місце: конференц-зал

13.30

Обід: зал «Слов'янський» та зал «Печерськ»

Під час конференції ми користуватимемось хештегом **#MapMe16** на Twitter. Будемо раді Вашим коментарям!

Основна інформація коротко:

Місце проведення: Президент Готель, вул. Госпітальна, 12, Київ, 01023, Україна

Конференційні приміщення: конференц-зал, зал «Предслава».

Виставка в рамках конференції: Центр візуальної культури, вул. Глибочицька 44, Київ.

Контактні особи:

Маріон Бахер
Федеральний центр політичної освіти
Спеціаліст
Відділ організаційно-аналітичного забезпечення

Adenauerallee 86
53113 Bonn / Бонн
Тел.: +49 (0)228 99515-568
Факс: +49 (0)228 99515-405
marionbacher@bpb.de

Катерина Стецевич
mappingmemories@kiew.bpb.de
Моб.: +49176 72604518

Конференція є складовою програмного напрямку «Картографія спогадів» Федерального центру політичної освіти: www.bpb.de/mapping-memories. Перший захід із тематичної серії – «Картографія спогадів про Європу періоду після 1989 р.» («Mapping Memories of Post-1989 Europe») – відбувся у Відні з 29.11. по 03.12.2015 р.

Вихідні дані:

Керівник проекту: Маріон Бахер

Куратор: Катерина Стецевич

Науковий консультант: Професор, доктор Штефан Трьобст

Куратор виставки: Катерина Міщенко

Організаційна команда (Німеччина): Штефані Кляйн, Юрій Кротов, д-р Ашіє Озтюрк, Міріам Шмідт, Гельґа Цайтлер

Організаційна команда (Київ): quadrate28 (Катерина Кривша, Надія Табанюк, Валерія Жук)

Координація ярмарку проектів: Кооперативе Берлін (Патрік Штеґеман)

Медіа-підтримка: 6sept13 (Дірк Герцог, Зое Бабет Калер, Юлія Піяжин)

Оцінка проекту: pro-mova

Висловлюємо особливу подяку Василю Черепанину, Анатолію Подольському, Андрію Портнову та Йозефу Зісельсу.

У партнерстві з:

ЦЕНТР ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
VISUAL CULTURE RESEARCH CENTER

За підтримки:

Federal Foreign Office